ČESKÁ SPOLEČNOST OTORINOLARYNGOLOGIE A CHIRURGIE HLAVY A KRKU

CZECH HEAD AND NECK CANCER COOPERATIVE GROUP

SPOLEČNOST ČESKÝCH PATOLOGŮ

Společnost maxilofaciální chirurgie

SPOLEČNOST RADIAČNÍ ONKOLOGIE, BIOLOGIE A FYZIKY

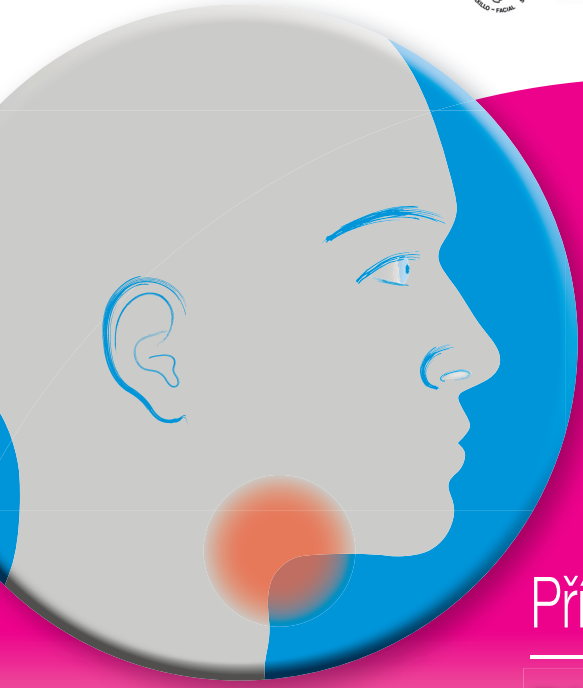

Příručka pro praxi:

BLOKOVÉ KRČNÍ DISEKCE

Doc. MUDr. Petr Čelakovský, Ph.D.[1] | **prof. MUDr. Viktor Chrobok, CSc., Ph.D.**[1] | **prof. MUDr. Pavel Komínek, Ph.D., MBA**[2] | **prof. MUDr. Jan Klozar, CSc.**[3] | **MUDr. Milan Vošmik, Ph.D.**[4] | **MUDr. Jana Dědková**[5] | **MUDr. et MUDr. Radovan Mottl**[6] | **prof. MUDr. Jan Laco, Ph.D.**[7]

[1] Klinika otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku, Fakultní nemocnice Hradec Králové, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta v Hradci Králové | [2] Klinika otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku, Fakultní nemocnice Ostrava, Lékařská fakulta, Ostravská univerzita | [3] Klinika otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy, Fakultní nemocnice v Motole v Praze | [4] Klinika onkologie a radioterapie, Fakultní nemocnice Hradec Králové | [5] Radiologická klinika, Fakultní nemocnice Hradec Králové | [6] Stomatologická klinika, Fakultní nemocnice Hradec Králové | [7] Fingerlandův ústav patologie, Fakultní nemocnice Hradec Králové, Univerzita Karlova, Lékařská fakulta v Hradci Králové

KLINIKA OTORINOLARYNGOLOGIE A CHIRURGIE HLAVY A KRKU

FAKULTNÍ NEMOCNICE HRADEC KRÁLOVÉ

ORL

FAKULTNÍ NEMOCNICE OSTRAVA

FN MOTOL

Definice

Bloková krční disekce je operace, při které jsou v bloku odstraněny lymfatické uzliny současně s okolním tukem a fasciemi, případně s dalšími nelymfatickými strukturami. Bloková krční disekce je obvykle součástí operačního odstranění primárního nádoru.

Indikace

Indikací k operaci krčních metastáz je odstranění nádorem postižených skupin uzlin (N+) nebo skupin uzlin (N0), které jsou ve statistickém riziku nádorového postižení. Z onkologických důvodů může být nutné resekovat i další neuzlinové struktury (např. m. sternocleidomastoideus – SCM, vena jugularis interna – IJV).

- terapeutická bloková krční disekce je prováděna při klinicky prokázaném metastatickém postižení (N+).
- elektivní bloková krční disekce je prováděna profylakticky při klinicky nedetekovatelných krčních metastázách (N0), je indikována u maligních nádorů s vysokým rizikem metastáz.

Anatomické poznámky

Fascie krku

- povrchová krční fascie leží těsně pod kůží. Jedná se o málo zřetelnou vrstvu smíšenou s podkožním tukem. V oblasti krku obaluje m. platysma.
- hluboká krční fascie se skládá ze tří listů (obr. 1):

Obr. 1 Hluboká krční fascie, horizontální řez.

povrchový list
střední list
hluboký list

- povrchový list kryje m. trapezius a m. sternocleidomastoideus, kraniálně přechází přes podčelistní a příušní žlázy a žvýkací svaly
- střední list (viscerální fascie) obaluje viscerální orgány krku včetně cév a nervů, tedy štítnou žlázu, průdušnici, hltan a jícen
- hluboký list leží těsně na tělech obratlů, dělí se na prevertebrální a alární fascii

Lymfatický systém krku

Krční lymfatický systém vytváří síť lymfatických uzlin, které jsou vzájemně propojeny lymfatickými cévami. U dospělého fyziologicky vyvinutého člověka se na krku nachází více než 300 lymfatických uzlin, které dělíme na povrchové, hluboké a periviscerální (v blízkosti orgánů, obr. 2).

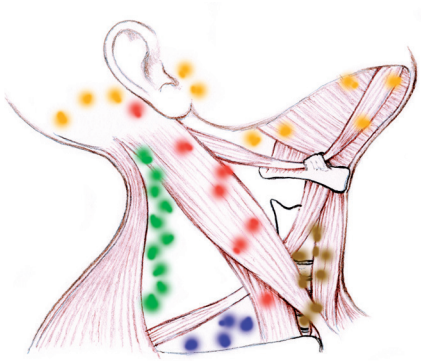

Obr. 2. Lymfatické krční uzliny

- *povrchové uzliny*
- *periviscerální uzliny*
- *hluboké uzliny podél v. jugularis interna*
- *hluboké uzliny podél n. XI*
- *hluboké supraklavikulární uzliny*

Anatomické krční prostory

- přední (anteriorní) trojúhelník je ohraničen mediálním okrajem kývače, dolním okrajem mandibuly a střední čárou, obsahuje dále trojúhelníky (obr. 3): submentální, submandibulární, svalový (přední krční) a karotický
- zadní (posteriorní, laterální) je ohraničen kývačem, trapézovým svalem a klíčkem, obsahuje trojúhelníky: okcipitální (spinální) a supraklavikulární

V klinické praxi jejich užívání není doporučeno z důvodů nemožnosti přesné a jednoznačné komunikace mezi obory.

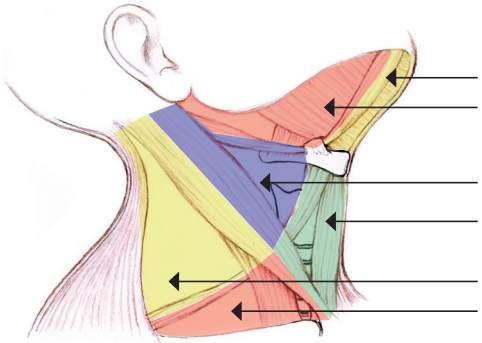

Obr. 3. Anatomické krční trojúhelníky

Klinická onkologická klasifikace krčních oblastí

Pro onkologickou praxi používáme dělení na sedm oblastí (tab. 1). Jedná se o celosvětově jednotné označení, které je užíváno kliniky, radiology, endokrinology a lékaři dalších specializací k usnadnění vzájemné komunikace v diagnostice a léčbě metastáz na krku. Jednotlivé oblasti jsou označeny římskými číslicemi (obr. 4).

Tab. 1. Klinické a chirurgické lymfatické oblasti krku (upraveno dle Robbinse 2008)

Oblast	Anatomické hranice			
	kraniální	kaudální	anteriorní (mediální*)	posteriorní (laterální*)
I	mandibula	jazylka	střední čára*	zadní bříško m. digastricus
II	baze lební	jazylka	zadní bříško m. digastricus	zadní okraj SCM
III	jazylka	dolní okraj prstencové chrupavky	přední okraj SCM	zadní okraj SCM
IV	dolní okraj prstencové chrupavky	klíční kost	přední okraj SCM	zadní okraj SCM
V	horní okraj jazylky	klíční kost	zadní okraj SCM	přední okraj m. trapezius
VI	jazylka	sternum	-	přední okraj SCM, ACC*

SCM – m. sternocleidomastoideus; ACC – arteria carotis communis
* uvedená struktura je mediální nebo laterální hranicí

Poznámky k jednotlivým oblastem

- na každé straně krku je pět oblastí, šestá oblast je společný přední krční trojúhelník a sedmou oblast představuje horní mediastinum. Oblasti I, II a V se dále dělí na dvě podoblasti A, B.
- Oblast I
  - obsahuje submandibulární a submentální lymfatické mízní uzliny, průběh předního bříška m. digastricus rozděluje regio na suboblasti IA a IB
- Oblasti II, III a IV
  - zahrnují hluboké mízní uzliny, lokalizované podél velkých cév (jugulární), průběh n. XI člení regio II na suboblasti IIA a IIB
- Oblast V
  - obsahuje mízní uzliny lokalizované v laterálním krčním trojúhelníku; rovina probíhající dolním okrajem prstencové chrupavky dělí regio na suboblasti VA a VB
- Oblast VI
  - je nepárová oblast, obsahuje středočárové struktury a mízní uzliny (např. prelaryngeální a paratracheální)
- v současné době dochází k dalším upřesněním hranic jednotlivých oblastí např. z pohledu radioonkologa

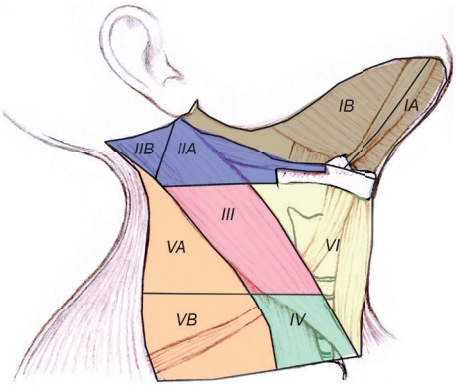

Obr. 4. Oblasti krku dle Robbinse

IA: submentální
IB: submandibulární
II: horní jugulární
III: střední jugulární
IV: dolní jugulární
V: laterální
VI: centrální

Zobrazovací metody

- zobrazovací metody nemohou jednoznačně rozhodnout o histologickém nálezu v uzlině
- existují morfologická kriteria, která pro malignitu s větší či menší pravděpodobností svědčí

Tab. 2. Kritéria metastatického postižení krčních uzlin pro UZ, CT a MR	
Velikost	- pravděpodobně benigní lymfatické uzliny průměru do 10 mm
Tvar	- benigní uzlina má ovoidní tvar
	- reaktivně zvětšená uzlina si ovoidní tvar zachovává
	- nádorově infiltrovaná uzlina má tendenci se zakulacovat
Vnitřní struktura	- nádorové buňky infiltrují kůru a dřeň uzliny
	- v některých případech může dojít k cystické degeneraci metastázy nebo k její nekróze (částečné nebo úplné)
Extranodální šíření	- známky prorůstání expanzivního procesu do okolních mimouzlinových struktur patří k jednoznačným radiologickým známkám maligního procesu
	- zejména v metastaticky postižených uzlinách větších než 30 mm může docházet k extranodálnímu šíření
Vícečetné uzliny	- za suspektní z malignity je obvykle považována skupina tří a více navzájem neohraničených lymfatických uzlin velikosti větší než 8 mm

- Doporučený postup pro bioptické vyšetření – zhoubné nádory hlavy a krku
  - webové stránky Společnosti českých patologů ČLS JEP http://www.patologie.info/standardy/37
  - doporučení (nejen) pro patology zaměřené na přikrojení materiálu z krční disekce a na makroskopický a mikroskopický popis nálezů v lymfatických uzlinách

Historická klasifikace dle radikality

Jedná se o starší klasifikaci, která je ze současného pohledu nepřesná a neumožňuje jednoznačné srovnání operací (proto je doporučeno nepoužívat).

- radikální bloková krční disekce
  odstranění krčních uzlin z oblastí I až V a současně SCM, IJV a n. XI
- modifikovaná radikální bloková krční disekce
  - odstranění krčních uzlin z oblasti I až V, ale se zachováním nejméně jedné důležité nelymfatické struktury (SCM, IJV a n. XI)
- rozšířená bloková krční disekce
  - odstranění další lymfatické oblasti a/nebo nelymfatických struktur (svalů, nervů) nezahrnutých v definici radikální blokové disekce
- selektivní bloková disekce
  - uchování jedné nebo více lymfatických oblastí

Současná popisná klasifikace blokových krčních disekcí

- symbol ND (neck dissection) označuje blokovou disekci
- na další pozici je označení strany disekce zkratkou L vlevo a R vpravo. Pokud byla disekce oboustranně, musí být uvedena zvlášť každá strana.
- odstraněná oblast krčních uzlin je označena římskými číslicemi I až VI
- v závorce jsou označeny odstraněné nelymfatické struktury

Tab. 3. Nelymfatické struktury, které jsou běžně součástí krčních disekcí

Symbol	anglický název	latinský ekvivalent
SCM	sternocleidomastoid muscle	musculus sternocleidomastoideus
IJV	internal jugular vein	vena jugularis interna
CN XI	spinal accessory nerve	nervus accessorius

Tab. 4. Příklady označení blokových krčních disekcí

Současné označení	historická klasifikace
ND R (I-V, SCM, IJV, CN XI)	radikální bloková disekce vpravo
ND L (I-V, IJV, SCM)	modifikovaná radikální bloková disekce vlevo se šetřením n. XI
ND L (II-IV), ND R (II-IV)	bilaterální selektivní bloková disekce II–IV

Literatura:

ČELAKOVSKÝ, P., PLZÁK, J., BETKA, J. a kol. Krční metastázy. Havlíčkův Brod: Tobiáš, 2012. Medicína hlavy a krku. ISBN: 978-80-7311-131-1

FERLITO, A., ROBBINS, K.T., SHAH, J.P. et al.: A proposal for a rational classification of neck dissections. Head Neck 2011, 33: 445-450

GREGORE, V., LEVENDAG, P., ANG, K.K. et al.: CT-based delineation of lymph node levels and related CTVs in the node-negative neck: DAHANCA, EORTC, GORTEC, NCIC, RTOG consensus guidelines. Radiother Oncol. 2003, 69: 227-236

LACO, J.: Doporučený postup pro bioptické vyšetření – Zhoubné nádory hlavy a krku. http://www.patologie.info/standardy/37

ROBBINS, K.T., CLAYMAN, G., LEVINE, P.A. et al.: Neck dissection classification update. Arch Otolaryngol Head Neck Surg 2002, 128: 751-758

ROBBINS, K.T., SHAHA, A.R., MEDINA, J.E. et al.: Consensus statement on the classification and terminology of neck dissection. Arch Otolaryngol Head Neck Surg 2008, 134: 536-538

MEDIN

NÁSTROJE ŠTÍTNÁ ŽLÁZA, BLOKOVÁ KRČNÍ DISEKCE

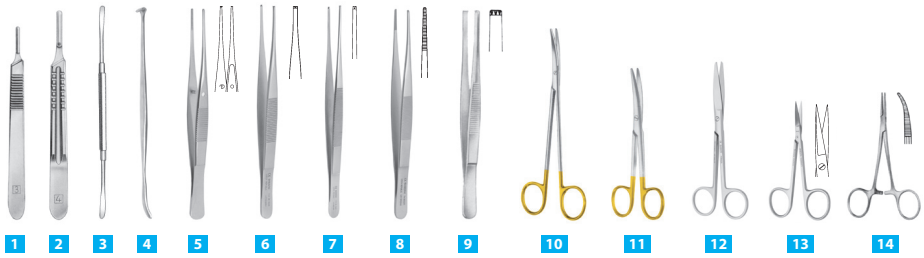

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14

15 16 17 18–19 20 21 22 23 24 25

26 27 28 29 31

32 33 34 35 36–37

	NÁSTROJE ŠTÍTNÁ ŽLÁZA, BLOKOVÁ KRČNÍ DISEKCE	KS	
1	Držák skalpelových čepelek č. 3	1	112 91 0003
2	Držák skalpelových čepelek č. 4	1	112 91 0004
3	Freer	1	123 30 0030
4	Hurd	1	124 32 0010
5	Pinzeta oční chirurgická14	1	114 38 0160
6	Pinzeta chirurgická14; velmi jemná 14; 5 cm; 1/2	3	114 08 0530
7	Pinzeta chirurgická14; 20 cm; 1/2	1	114 08 0540
8	Pinzeta anatomická jemná; 14; 5 cm	3	114 08 0231
9	Pinzeta chirurgická14 cm; 3/4	1	114 91 0027
10	Nůžky preparační Metzenbaum – Delicate; 18 cm	1	113 91 0650
11	Nůžky preparační Mayo – Stille 14; 5 cm	2	113 91 0611
12	Nůžky rovné;15 cm	1	113 08 0220
13	Nůžky;11 cm	2	113 38 0071
14	Mosquito; zahnuté bez zámku	1	115 91 0082
15	Mosquito – Halsted; zahnuté	6	115 08 0020
16	Mosquito – Halsted; rovné	2	115 08 0030
17	Rochester Pean svorka na cévy; 20 cm	2	115 91 0120
18	Pean – Delicate; 14 cm	7	115 91 0153
19	Pean – Delicate; 16 cm	3	115 91 0154
20	Baby Adson svorka na cévy; zahnutá; 18 cm	1	115 91 0181
21	Svorka na cévy Guyon	1	115 91 0265
22	Svorka na cévy; ostrá; 18 cm	1	115 91 0277
23	Kleště Allis; 15 cm	2	115 91 0364
24	Kleště Lahey; 20 cm	1	117 91 0180
25	Heywood – Smith kleště tamponové; 21 cm	1	117 91 0038
26	Baby – Crile – Wood jehelec; tvrdokov; 15 cm	2	132 91 0140
27	Jehelec Mathieu	2	132 91 0168
28	Deshamps jehla podvazovací; 20 cm	1	132 91 0309
29	Langenbeck hák na ránu; 21 cm	2	118 08 0810
30	Háky na ránu; hrabice 4 zuby; tupé	2	118 08 0400
31	Háček na ránu; tupý	1	118 38 0460
32	Háček na ránu; ostrý	1	118 91 0008
33	Kovové sání	1	38-523-235
34	Jehla zaváděcí 10 CHarr	2	134 91 0142
35	Jehelník kulatý	1	136 39 0212
36	Miska nerez; malá	3	136 91 0081
37	Miska nerez; velká	2	136 91 0082

Příručka pro praxi:
BLOKOVÉ KRČNÍ DISEKCE

Schváleno výborem České společnosti otorinolaryngologie a chirurgie hlavy a krku ČLS JEP; 2020.
Editoři: prof. MUDr. Viktor Chrobok, CSc., Ph.D.; prof. MUDr. Pavel Komínek, Ph.D., MBA.
Příručku pro praxi nelze považovat za jediný univerzální doporučený postup.
V diagnostice a léčbě je třeba zvážit konkrétní situaci, stav a potíže daného pacienta.
Schémata a obrázky uvedeny se souhlasem nakladatelství Tobiáš z knih edice Medicína hlavy a krku.

Tiskárna: RETIS GROUP s. r. o., Krnov.
Grafický design: Johana Kobzová, Praha.

Firemní partner:

P&G Health

Procter & Gamble Czech Republic s.r.o.
Karolinská 654/2
186 00 Praha 8
www.pg.com

Za finanční podpory:

MEDIN®

MEDIN, a.s.
Vlachovická 619,
592 31 Nové Město na Moravě
www.medin.cz

1. vydání, v Praze, srpen 2020